

VETERINĀRĀRSTU PROFESIJAS IZAICINĀJUMI UN RISINĀJUMI

Gundega Mičule

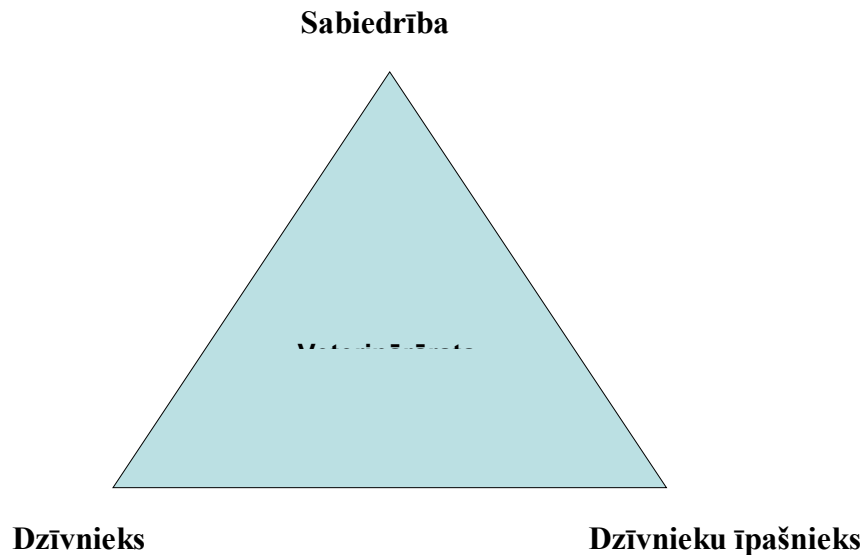
Pārtikas un veterinārais dienests, Latvija; Food and Veterinary service, Latvia
gundega.micule@pvd.gov.lv

The veterinary profession has an important and vital role in the society. It is a “public good” profession. In their activities veterinarians permanently have to balance between their tasks, possibilities to fulfil them and ethics to find the most optimal option. Veterinarians have a duty to improve their skills through education and absorbing of scientific developments in a way of life long learning. Without ethics the veterinary profession loses its mission and can create problems to the society. The veterinary profession is not purely a business profession. The veterinary profession as a whole is responsible via its professional organisations for its development in a balanced way for the benefit of the society to be able to follow the expression “One world – one health”.

Pēdējā laikā gan rakstos, gan diskusijās par veterinārārstu profesijas nākotni dzirdam secinājumus, ka profesija kļūst arvien sievišķīgāka (ar attiecīgām sociālām sekām – vēlme strādāt ar maziem dzīvniekiem un noteiktāku darba laiku), ka arvien mazāk jauno speciālistu izvēlas darboties lielo/produktīvo dzīvnieku praksēs, ka samazinās veterinārārstu pieejamība attālākos reģionos, ka ne vienmēr veterinārārsti ir pietiekoši kompetenti, kā arī, ka daudzi, it īpaši laukos strādājošie veterinārārsti, nevar nopelnīt iztiku strādājot profesijā, un tāpēc lielākā vai mazākā mērā naudu piepelna arī ar citiem darbiem. Sava ietekme ir arī mūsdienu sociālajiem standartiem (brīvdienas, noteikts darba laiks, darbs uz pusslodzi utml.).

Kādi būtu pamatprincipi radušos jautājumu risināšanai? Būtu jāsāk ar izpratni, kas tad īsti ir veterinārārstu profesija? Savā pamatbūtībā veterinārārstu darbība nav business tā klasiskajā izpratnē, jo mērķis ir nevis vairāk pelnīt, ārstējot vairāk dzīvnieku, bet gan veicināt, lai dzīvnieki slimo mazāk (slimību profilakse, dzīvnieku īpašnieku izglītošana un izskaidrošana). Faktiski veterinārārstu profesija savā klasiskajā sabiedrībai ļoti vajadzīgajā izpratnē ir veselības profesija vai kā runā atzīstamas starptautiskās organizācijas (Pasaules dzīvnieku veselības organizācija – OIE; Eiropas attīstības sadarbības organizācija – OECD) tā ir viena no **sabiedriskā labuma** profesijām. Sabiedriskais labums tiek definēts tādejādi, ka, sniedzot konkrētu pakalpojumu kādam, vienlaicīgi tiek gūts labums arī visai sabiedrībai (piem., dzīvnieku vakcinācija), bet tas nemazina to labumu, ko gūst pats konkrētā pakalpojuma apmaksātājs. Un jautājums ir, vai konkrēta pakalpojuma saņēmējam būtu jāapmaksā arī sabiedriskais labums pilnā mērā?

Reizēm runā par veterinārārsta interešu konfliktu, bet daudz kas šai jomā tiek pārprasts un nepareizi interpretēts. Savā klasiskajā izpratnē veterinārārstam jau pēc "definīcijas" ir sava veida interešu konflikts vai citiem vārdiem sakot - nepieciešamība sabalansēt vismaz trīs, bieži atšķirīgas intereses – sabiedrības, dzīvnieku īpašnieka un paša dzīvnieka (labturība).

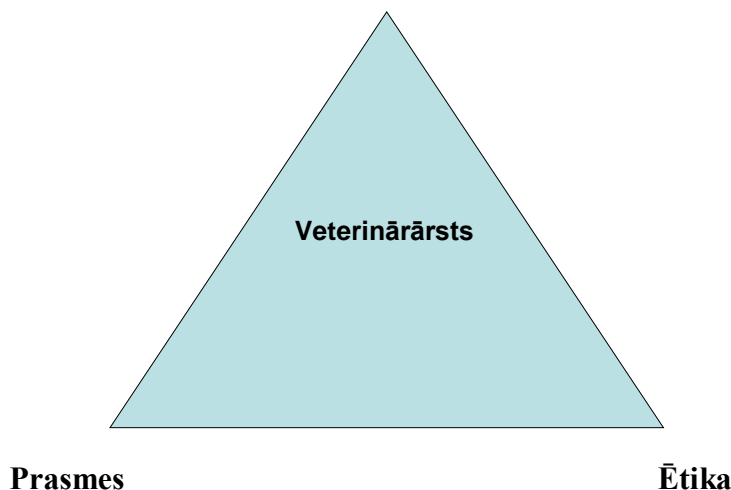
Lai īstenotu nepieciešamību sabalansēt šo atšķirīgo iesaistīto pušu intereses, veterinārārstam jābūt **profesionāli neatkarīgam!** Bet ne tikai – **svarīgas attiecīgas zināšanas un prasmes** (izglītība un nepārtraukta kvalifikācijas celšana, specializācija utml visas dzīves garumā) un – **profesionālā ētika.**

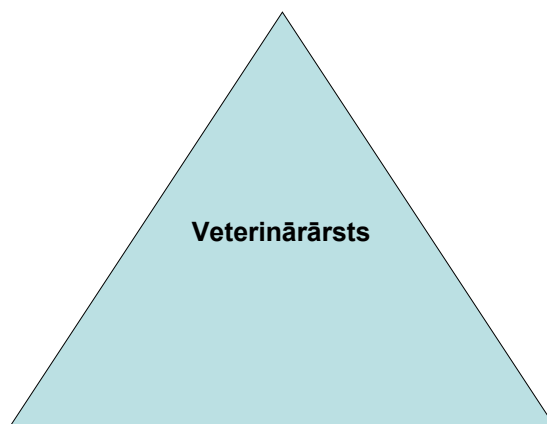
Zināšanas un profesionālā ētika ir tas, kas ļauj veterinārārstam sabalansēt bieži vien krasi atšķirīgās intereses – sabiedrības (ilgtspējīga attīstība, izvairīšanās no zoonozēm, no piesārņotās pārtikas), dzīvnieku īpašnieku (ekonomiskais labums, peļņa, atsevišķos gadījumos emocijas) dzīvnieku (labturība, veselība)! Vienīgi dzīvnieku īpašnieks kā konkrēta persona var striktāk pastāvēt uz savu interešu pildīšanu. Sabiedrībai un dzīvniekam atliek paļauties uz veterinārārsta goda prātu. No šī izriet, ka ne vienmēr veterinārārsts var vienkārši pelnīt naudu, darot to, kas var būt ir iespējams tīri tehniski, bet būtu pārāk lielā pretrunā ar profesionālās ētikas principiem.

Kas tad ir tas instruments, kas nodrošina šīs neatkarīgās un ētiskās profesionālās uzvedības īstenošanos biznesa pasaulē? Tās ir prakses tiesības jeb kā mēs šobrīd tās dēvējam Latvijā – prakses sertifikāts.

Uzdevumi/darbi/tehnoloģijas

Ētikas kodekss

Veterinārārstu reģistrācija (licencēšana/sertifikācija)

Veterinārārstu profesijas disciplīna

Ja veterinārārsts negodprātīgi izmanto savu statusu, sertifikāts var tikt atņemts un attiecīgā persona vairs nevar veikt veterinārārsta darbu. Latvijā un, godīgi sakot, arī citās valstīs nav parasts šo instrumentu regulāri izmantot, bet fakts, ka biznesa intereses bieži ņem virsroku pār veterinārārsta ētiku, liek pārdomāt šo jautājumu un atgādināt par šī instrumenta esamību, lai stimulētu profesijas mērķu un sabiedriskā labuma sasniegšanu viss optimālākajā veidā.

Šajā ziņā nepārvērtējama ir dažādu valstu veterināro profesionālo organizāciju loma, kas kolektīvi un profesionāli nosaka profesijas attīstības mērķus sabiedrības labumam, stimulē attiecīgas veterinārārstu izglītības un specializācijas pieejamību, pieņem profesijas standartus, kā arī uztur kompetences un profesionālās kvalitātes vērtēšanas līmeni. Tā kā tikai un vienīgi pašai profesijai ir gan zināšanas gan to pielietošanas vērtēšanas iespējas, tad arī pašai profesijai ir svēts pienākums uzturēt augstu profesionalitāti savu biedru vidū, saglabājot neatkarīgu profesionālu lēmumu pieņemšanas iespējas, nepakļaujoties politiskām iegribām.

Te mēs nonākam pie nākamā jautājuma - kas ir tas veterinārārsta darbs, ko var veikt tikai sertificēts veterinārārsts? Vienkāršotā veidā var teikt, ka tā ir dzīvnieku ārstniecība un zāļu parakstīšana, bet juridiski nepieciešami precīzāki definējumi (par tiem diskutē un tos iekļauj

atsevišķu valstu likumdošanā; Eiropas Veterinārārstu federācija ir pieņēmusi t.s. "Veterinary act"; diskusijas uzsāktas arī Latvijas veterinārārstu vidū). Būtu pēdējais laiks veterinārā darba precīzākas aprises iekļaut arī Latvijas likumdošanā.

Tagad varam šķetināt tālāk sākumā minētos profesijas izaicinājumus - mūsdienu Latvijā. Tātad - ir darbi, kurus var veikt tikai veterinārārsts; tie ir saistīti ar veselības jomu (ne tikai ar dzīvnieku, bet arī ar cilvēku veselību un pat vides nepiesārņošanu) un tie dod sabiedrisko labumu. Visā Latvijas teritorijā iedzīvotājiem būtu jābūt iespējai saņemt šos veterinārārsta pakalpojumus (būtu jātiek skaidrībā ar jautājumu - ko uzskatām par apmierinošu/neapmierinošu iespēju dzīvnieku īpašniekam saņemt veterinārmedicīnisko pakalpojumu - attālums līdz tuvākam veterinārārstam; laiks, kas paiet līdz veterinārārstam var ierasties; papildus izmaksas par transportu utml). Ja adekvāta veterinārārsta pakalpojuma nodrošināšana neizdodas brīvās veterinārārstu prakses un konkurences apstākļos (nav piemērotu dzīves un darba apstākļu; nav pietiekoši daudz darba, lai nopelnītu iztiku utml.), tad nepieciešama valsts iejaukšanās - papildus atbalsts, stimuli (piemaksas, dienesta dzīvokļi, klīnikas īre, nodokļu atlaides vai tml.). Bet viennozīmīgi ir skaidrs, ka ar šādiem stimuliem jābūt ļoti uzmanīgi izsvērtiem, lai nekropļotu veselīgu konkurenci. Atbalsts būtu jāsniedz par konkrētām lietām (piem. par dzīvnieku īpašnieku izglītošanu, kvalifikācijas celšanu, pieredzes apmaiņu, konsultācijām, ganāmpulku veselības plānu sagatavošanu, transporta izmaksām, veterinārārstu kooperācijas attīstību, trakumsērgas vakcinācijas kampaņu, nodokļu atlaides par lielo l/s dzīvnieku apkalpošanu, piemaksas par dežūrām brīvdienās un ārpus parastā darba laika utml). Šāda veida pasākumiem būtu jānodrošina gan veterinārā pakalpojuma pieejamība dzīvnieku īpašniekiem no vienas puses, gan, kas nav mazāk svarīgi, veterinārārsta iespējas nopelnīt iztiku tieši ar veterināro darbu. Tas, ka veterinārārstam jāstrādā blakus darbi, lai nopelnītu iztiku, noved pie tā, ka viņam nav iespējas iegūt pietiekošu profesionālo pieredzi, samazinās veterinārārsta kompetence un sekojoši darba efektivitāte un rezultāti. Veterinārā darba trūkums iespējams ne tikai teritorijās ar maz dzīvniekiem, bet arī tādās, kur dzīvnieku daudz, bet arī veterinārārstu ir daudz. Tādejādi būtu nepieciešama regulāra situācijas novērošana un ieteikumu izstrāde attiecībā uz optimālo veterinārārstu blīvumu dažādās teritorijās.

SECINĀJUMI

1. Veterinārārstu profesijai ir sabiedrībai svarīgi uzdevumi, tā ir veselības un sabiedriskā labuma profesija.
2. Tādejādi, lai vecinātu šo sabiedrisko labumu, veterinārārstiem savā darbībā jāievēro stingra ētika un šo profesiju nevar uzskatīt par „tīru” biznesa profesiju
3. Veterinārārstiem savā darbībā jā saglabā līdzsvars starp dažādiem aspektiem, t.sk. starp veicamo darbu, prasmi veikt šo darbu un ētiku.
4. Sabiedrība ne vienmēr izprot veterinārārstu profesijas veikuma nozīmi, bet tā ir vitāli atkarīga no veterinārārsta darba un tāpēc atsevišķos gadījumos nepieciešami papildus stimuli profesijas pieejamībai un sabiedriskā labuma darbības nodrošināšanai.

P.S. shematiskie modeļi veidoti, ietekmējoties no EVF (Federation of Veterinarians of Europe) notikušajām diskusijām par veterinārārstu profesiju.

IZMANTOTIE MATERIĀLI: WVA; FVE; OIE; OECD mājas lapas; ES likumdošana par profesionālās izglītības diploma atzīšanu un pakalpojumu pieejamību.